

З біжучого життя.

Наші справи шкільні.

Нам, українцям, давно вже відомо, як ставиться уряд до національної освіти взагалі і на Україні з'особна, та не мали ще ми доволі певних відомостей про те, як ставиться до цієї справи всяке шкільне начальство і чи багато є серед нашого учительства таких людей, що ради благ земних одважаться показати себе в ролі ворогів народньої освіти. Де-що в цій справі вияснили нам останні дні, коли справа українська набрала широкого розголосу і з нею довелось віч-на-віч здибатися і тим, що ховалися од неї як найдалі. В ці останні дні досить яскраво також виявилось те, як багато значить у нас в шкільній справі „личное усмотрѣніе“ всякого, навіть маленького, шкільного начальства. Не маючи змоги показати себе своєю працею, чи здібністю в справі народньої освіти, де-які наші інспектори все-ж хочуть чимсь показати себе, якось вслужитися, забезпечити своє становище і слави придбати. Тут якраз і нагода з'явилася: українці подали свій голос і посипалися на них з усіх боків утиски, ціркуляри, конфіскації і т. и. Чомуж то й їм, тим „працьовникам народнім“ не показати й себе, як охранителів школи на Україні від українського духу. І посипалися накази та ціркуляри: книжок українських з шкільних бібліотек не давати, школярів на українські читання не пускати, на ялинках колядок не співати, в церкву, на панихиду по Шевченкові не пускати і т. инш. й т. инш. Затуркане, залякане народне учительство „внімало“ всім тим наказам і цілком їх додержувало. Але через те, що всім цим керувала не якась певна політика, а тільки „усмотрѣніе“ найбільш „ретивих“ педагогів, то траплялися дивні випадки: в той час, як в одному районі шкільному школярам заборонено було переступати церковний поріг в час панахиди по Шевченкові, в другому районі давався дозвіл на впоряження Шевченківського свята для школярів; в однім районі

наказувалося не видавати школярам з бібліотек українських книжок, в другому давали дозвіл на поповнення бібліотек українськими книжками і навіть дозволялося давати в нагороду школярам українські книжки.

Варто було-б усім тим, що так бояться того українського духу, перевірити на практиці, яка то воно справді шкода сталася в тих школах, де вільно книжки українські читають і свята Шевченківські впоряжують. Пора б уже їм переконатися в чім небудь на практиці, може-б тоді хоч трохи зменшилися ті страхи, що повстають з власної фантазії наших педагогів.

Може-б тоді в нас і не було-б того дива дивного, що оце так яскраво виявилось останніми часами. Дійшло бач до того, що десь там, в далекому Сибіру, в Казані та на Кубані в школах відбувалися урочисті Шевченківські свята, вчителі читали реферати про Шевченка, учні декламували вірші Шевченкові, співали пісень українських, а тут, на Україні, де кожен учень повинен знати про генія свого рідного слова, де кожен учитель мусить проіннятися його ідеями братерства всіх народів, тут учням не дозволяли йти на панахиду, а вчителів так затуркали та залякали українським сепаратизмом, що де-які почали лякатися слова українського. Знайшлися й такі одиниці, що, живучи на Україні, навчаючи українських дітей, сахаються української книжки, навіть Шевченкова „Наймичка“ стала для них страшною.

Мало втішного виявили останні дні в сфері нашої школи. Де-не-де блисне вогник раціональної політики та й згасне; почувється голос протесту проти нехтування природнього дару української нації, та й замовкне, а над усе голосно лунає наклеп на культурні домагання українського люду.

Ще не так давно духовенство українське більше і менше рішуче одстоювало потребу української мови в школі і в церкві, а тепер і там, серед нього, все частіш стають чутні голоси проти такої потреби. Маємо свіжий факт: в Старих Санжарах, на Полтавщині шкільний наблюдатель зробив доношеніє, що тамошній священик вкупі з учителем утворили українську школу, та ще й не яку небудь, а по програмі тих шкіл, що бажають утворити „украинофили“. Що то воно за школа така страшна, тяжко сказати, але догадатися можна: мабуть те саме, що було і в Пілявській школі, мабуть і тут священик для кращого зрозуміння дітьми святого письма вживав рідної їм мови, ото певне і все злочинство, а проте пішли запроси, слідство і т. и.

Отакі невтішні звістки останніх днів. Але, коли ми пильніш

до них придивимось, розміркуємо, то можемо сказати, що і вони, оці невтїшні звістки, мають значіння для нашої справи. Вони широко розходяться по Україні, будять тих, що ніколи цією справою не цікавилися, примушують їх ближче придивитися до самої справи, добре обміркувати її і стати на той бік, де люди змагаються тільки за те, щоб бути не менш культурними, як інші слав'янські нації, що мали змогу вільно розвиватися.

Я. Гетьманчук.
